

Karjanhoidosta sananen.

meidän kotieläimemme saavat arvaamattoman paljon kärsiä jellaistakin räikkäystä, joka suoranaisesti ei ole raakuuden aiheuttama, vaan jota pikemmin voidaan pitää hymmärtämättömyyden ja ajattelemattomuuden seurauksena.

Karjanhoidossa on olemassa jellaisia epäkohtia, jotka tuottavat eläimille kipuja ja pitkällisiä tuskia ja kärsimyksiä, vaikka ne eivät vedäkään omistajan huomiota siihen määrään puoleensa, että huomattaisiin niitä ajoissa korjata. Wasta sitten kuin tuntuwa aineellinen wahinko jonkun eläimen kovemman sairauden tahi kuoleman kautta on omistajaa kohdannut, ruvetaan miettimään sen syytä ja silloin wasta koetellaan epäkohta korjata, kun wahinko jo on tehtävänsä tehnyt.

Kerron tässä lyhyesti muutamista epäkohdista, jotka tuottawat eläimille kärsimyksiä, monesti niin wiattomassa muodossa, ett'ei eläimen omistaja niitä aina ollenkaan turmioa tuottawaksi huomaa, vaikka ne tuottawat suurta aineellistakin tappiota.

Ensiksi: Karjakartanot owat useasti niin puutteellisesti ja wajanaisesti walaistut, että ainoastaan jonkunlainen rasauttava hämäräys siellä wallitsee, vaan ei elähyttävä kirkas päivän walo niin kuin pitäisi. Päivänwaloa tarwitsewat kaikki kaswit, ihmiset ja eläimet. Ilman sitä ei mikään kaswi, eikä mitään eläin woi kaswaa ja edistyä, vaan kuihtuu ja kituu, meltoستuu heikoksi ja woi-mattomaksi olennoiksi, jolla ei ole mitään tarmoa ja pontta.

Suurimpia pahantekijöitä rongaistaan nykyään pitämällä heitä pimeässä wankkopissa, joka pian kuihduttaa

voimattaankin miehen heikoksi luurangoksi. — Miksiä me ihmiset, jotka odotamme ja toivomme karjastamme runsaita antimia, kikutamme niitä pimiöissä, huonosti valaistuisja läävisjä, miksiä emme joisi niiden pyshvän terveinä ja säilyttävän hywinvointinsa, joka kyllä saadaan aikaan siten, että lääwät warustetaan niin awaroilla afkunoilla, että täydellinen päivän valo lääwässä wallitsee. Wasikat y. m. pienet eläimet samoin salwataan tavallisesti johonkin ahtaaen karjinaan, joka on tehty mitä pimeimpään lääwän nurkkaan, jonne ei päivänvalo wähdäkään pääse walaisemaan, ja kumminkin toivotaan niiden kehittyvän ja waurastuvan wahwoiksi hywitfi eläimen aluiksi. Waan pimiässä ei mikään kaswi eikä eläin woi täydellisesti kehittyä, sen jokainen ajattelewa ihminen woi helposti käsittää.

Toiseksi: Karjakartanot ovat useasti liian hatarat tahi liiaksi tiiviit ja umpinaiset. Kummassakin tapauksesja ovat ne wahingolliset ja tuottawat eläimille kärsimyksiä. Gatarat lääwät ovat pakkausaikoina liian kylmät, raot ja reiät seinissä synnyttävät ristiwetoa, joka on terwehdelle kowin wahingollinen, sillä se tuottaa utarien tulehdusta, utareruusua, keuhkopuussin tulehdusta y. m. kikipua ja waiwaa.

Umpinaiset lääwät täyttyvät taas helposti raskealla pilaantuneella ilmalla, joka tuottaa eläimille tuskallista kärsimistä, jopa tautia ja kuolemaakin.

Tiedämme, että weri joka sydämmeestä lähtee kiertomatkalle ruumiin kaikkiin osiin, on alkujaan heleän punaista nestettä, waan palattuaan takasin on se muodostunut mustanpunertawaksi hiilihaponpitoiseksi. Keuhkojen avulla puhalttaa eläin ulospäin hiilihappoista ilmaa ja wetää hengityksellä sisäänpäin happea sisältäwää ilmaa, joka puhdistaa weren uudestaan heleän punaiseksi, hapenpitoiseksi ja ja niin otolliseksi lähtemään uudelle kiertomatkalle wiemään

elämän nesteitä ja puhdasta happea kaikkien ruumiinosien eläyhtämiseksi ja tarpeellisen lämmön ylläpitämiseksi. Kun sisäänhengitettävä ilma ei ole puhdasta, niin werikään ei voi puhdistua ja silloin eläin kadottaa hyvinvointinsa, alkaa nuutua ja sairastua. Jos lanta lämmässä alkaa mädätä eli palaa ja eläinten täytyy hengittää sisäänjä sellaista pilaantunutta ilmaa, niin ne sairastuvat ja kuolevat niin sanottuun lantahäkkään. Monta sellaista ikävää tapausta voisin mainita. Väävät ovat varustettavat läpi väli- ja vesikaton käyville ilmanvaihtotorvilla, jotka tehdään niin, että niitä tarpeen vaatiessa voidaan helposti aukaista ja kiinnisulkea, jotta lämpö tasaisesti voidaan lämmässä säilyttää ja vaitista, puhdasta ilmaa saada.

Kolmanneksi: Epäsäännöllinen ruokinta- ja juottamistapa tuottavat aineellista vahinkoa ja aiheuttavat ruuansulatuselimisjä häiriötä, jotka voivat kehittyä niinkin pitkälle, että eläimet saavat siitä arvaamattoman paljon kärsiä.

Märehtimiä eläimiä, erittäinkin lehmii on syötettävä luonnonmukaisesti niin, että aamulla kohta kuin niitä ruvetaan syöttämään, annetaan heti toinen ruoka-annos, kun edellinen on loppunut, ettei lehmän ollenkaan tarvitse kulluttaa aikaansa odottamisessa. Ruoka-annosten tulee olla pieniä, toinen toistaan seuraavia ja niin vaihtelevassa muodossa kuin suinkin. Näin jatketaan, kunnes eläin yltämittaa täten syötyään on aivan kylläinen, jolloin sille pannaan kahmalollinen touvon olkia eteen ja jätetään rauhasja lepäämään, kunnes se on kyllästi lewännyt ja ruokansa täydellisesti märehtinyt, jonka tehtyään lehmä nousee ja alkaa syödä taas hyvällä ruokahalulla, sillä se suuri pötsö, joka ravintoaineet ensimmäisen pureskelun ja nielauksen jälestä kypsyttää, on nyt märehtimisen kautta tyhjenthnyt ja silloin vasta on otollinen aika antaa lehmälle uudestaan ruokaa, ja taas, samoin kuin edellä sanottiin, syöttää ne yltämittaa, kunnes ovat aivan kylläisiä.

Juottamisessa tehdään vieläkin suurempia erhetyksiä warfinkin Karjalassa, kun juotetaan lehmiä kuumilla haude- ja jauhojuomilla, mikä kerrassaan on wahingollista monesta syystä. Tahdon tässä waan lyhyesti mainita, että ravinto-aineiden tulee suussa sylfinesteellä kostua, jonka jälkeen ravinto niellään watsaan, jossa watsaneste ja sylfineste yhdistyen toisiinsa kypsyttävät ruoka-ainekset, josta sitten watsaseinämissä olemat pienet imurisat imewät ruumiin kaikkia elimiä ylläpitävää ja maidoksi valmistuwaa elollista nestettä, joka n. s. mahapaedassa olevia hienoja kanawia pitkin wirtailee ruumiiseen. Kun nyt jauhot annetaan juomawedessä, niin eiwät ne kostu sylfinesteessä, eiwätkä mene isoon kypsytysspötsöön (ei ainakaan kaikki) eiwätkä siinä tapauksessa tule uudestaan suuhun märehdittäväksi, kuten pitäisi, waan menewät suorastaan satakerroksien, jonka wälilehtien on mahdotoin sitä tarpeeksi jauhaa ja sulattaa. Kun ravinto menee wajannaisesti kypsyneenä satakerrasta juoksuwatsaan, niin synnyttää se siellä watsahappoa, jota suuri osa lehmiä täällä Karjalassa sairastaa, joka tunnetaan siitä, että lanta tulee tavallista pehmeemmäksi, pahalta löyhkyväksi, maitokin saapi watenmielisen maun, wettä tulee päällisen ja maidon wäliin, maito tulee wiruwaaksi j. n. e. Vehmä tulee tuosta taudeista näkhywäisestäikin kipeäksi. — Siksi owat jauhot annettawat appeessa, waan ei juomassa. Juomaweden tulee olla puhtaan ja raittiin, sekä niin lämpimän että kun siihen pistää kätensä, niin tuntuu se pikemmin wähhän kylmän kuin lämpimän haalakalta.

Tähdellinen walo, puhdas ilma, säännöllinen järjestys ruokinnassa, puhdas, raitis juomawesi, tasainen, thyni lypsä, hywä pehmeä wuode, puhtaanapito ja siisteys, sekä lempeä kohtelu eläimiä ja pitävät ne terweinä.

P. W.